Openbare versie

Dienst uitvoering en toezicht Energie

BESLUIT

Nummer: 101783_2-76

Betreft: Besluit op de aanvraag van TenneT tot het toestaan van de financiering van de NorNed-kabel op grond van artikel 31, zesde lid van de Elektriciteitswet 1998

Dit besluit bestaat uit de volgende onderdelen:

I. Aanvraag van TenneT 1
II. Openbare voorbereiding 2
III. Overleg met TenneT en Noorse autoriteiten 3
IV. Wettelijke context 4
V. Nut van interconnectiecapaciteit 4
VI. Ontvangen zienswijzen 6
VII. Beoordelingsgronden 9
VIII. Socio-economische beoordeling van de aanvraag 9
IX. Marktkoppeling 16
X. Prikkels voor TenneT 18
XI. Besluit 21
Bijlage A: Voorwaarden
Bijlage B: Accounting regels

I. Aanvraag van TenneT

1. Op 31 augustus 2004 heeft de directeur van de Dienst uitvoering en toezicht Energie (hierna: directeur DTe) van TenneT B.V., de netbeheerder van het landelijk hoogspanningsnet (hierna: TenneT), een schriftelijke aanvraag ontvangen. Met de aanvraag verzoekt TenneT om toestemming om een hoogspanningskabel tussen Nederland en Noorwegen (hierna: de kabel) te mogen financieren met behulp van de opbrengsten als bedoeld in artikel 31, zesde lid van de Elektriciteitswet 1998 (hierna: E-wet).

2. TenneT en de Noorse netbeheerder Statnett SF (hierna: Statnett) hebben het voornemen om een hoogspanningskabel tussen Nederland en Noorwegen aan te leggen (ook wel de 'NorNed-kabel' of het 'NorNed-project' genoemd) en zo een rechtstreekse verbinding tussen beider hoogspanningsnetten tot stand te brengen. De kabel heeft volgens de aanvraag een lengte van 580 km en een capaciteit van 600 MW. Blijkens de aanvraag zal de volledige capaciteit via de spotmarkten van de Nederlandse beurs APX en de Noorse beurs Nord Pool ter beschikking worden gesteld aan de markt. Ingebruikname van de kabel is voorzien voor begin 2008.

3. De aanvraag bestaat naast een aanvraagdocument tevens uit bijlagen ter onderbouwing van – onder meer – financiële aspecten, marktkoppeling, technische aspecten en juridische aspecten. TenneT verzoekt om toestemming om de kapitaalskosten en de operationele kosten van het NorNed-project uit de veilingopbrengsten te mogen de financieren. Op de verschillende aspecten van de aanvraag wordt hieronder per aspect ingegaan.

II. Openbare voorbereiding

4. De directeur DTe heeft op de voorbereiding van dit besluit de openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

5. De openbare versie van de aanvraag met bijlagen (met uitzondering van bijlage 8 van onderdeel 'I. Financieel' bij de aanvraag) heeft tezamen met door de directeur DTe toegevoegde stukken van 27 september tot en met 27 oktober 2004 ter inzage gelegen op het kantoor van de DTe. Van deze terinzagelegging en een hoorzitting is aankondiging gedaan in de Staatscourant (Stc. 27 september 2004, nr. 185, pag. 36) en op de website van de DTe (www.dte.nl). Zienswijzen op de ter inzage gelegde stukken konden door een ieder tot en met 27 oktober 2004 aan de directeur DTe kenbaar worden gemaakt. De ontvangen zienswijzen zijn door de directeur DTe per brieven van 15 november en 30 november 2004 aan TenneT gezonden, met de mogelijkheid daarop schriftelijk te reageren. TenneT heeft niet op de zienswijzen gereageerd.

6. Op 4 november 2004 heeft op het kantoor van de DTe een hoorzitting plaatsgevonden. Een verslag van de hoorzitting is aan de aanwezigen toegezonden.

7. Naar aanleiding van de aanvraag heeft de directeur DTe bij brief van 24 september 2004 nadere vragen aan TenneT gesteld, waarop TenneT per brief van 27 oktober 2004 heeft geantwoord. Tevens heeft zij per brief van 8 november 2004 nog enkele stukken nagezonden.

8. De brieven van 27 oktober en 8 november 2004 met bijlagen zijn ter inzage gelegd van 11 november tot en met 9 december 2004. In deze periode is tevens ter inzage gelegd de openbare versie van bijlage 8 van onderdeel 'I. Financieel' bij de aanvraag. Van deze terinzagelegging is aankondiging gedaan in de Staatscourant (Stc. 11 november 1004, nr. 218, p. 28) en op de website van de DTe (www.dte.nl). Zienswijzen op deze ter inzage legde stukken konden door een ieder tot en met 9 december 2004 aan de directeur DTe kenbaar worden gemaakt. De ontvangen zienswijzen zijn door de directeur DTe per brief van 13 december 2004 aan TenneT gezonden, met de mogelijkheid daarop schriftelijk te reageren. TenneT heeft niet op de zienswijzen gereageerd.

9. De directeur DTe gaat hieronder in het hoofdstuk "Ontvangen zienswijzen" in op de inhoud van de zienswijzen en de gevolgen die hij daaraan heeft gegeven in dit besluit.

III. Overleg met TenneT en Noorse autoriteiten

Overleg met TenneT

10. Nadat TenneT en Statnett een intentieverklaring hadden getekend om de mogelijkheden voor de aanleg van de NorNed-kabel te onderzoeken, heeft TenneT de directeur DTe daarvan in januari 2004 in kennis gesteld. Daarna heeft TenneT de directeur DTe met enige regelmaat geïnformeerd over de voortgang van de onderzoeken en heeft overleg tussen TenneT en medewerkers van DTe plaatsgevonden. In dit kader heeft DTe twee brieven op 15 april en 13 mei 2004 aan TenneT gestuurd, die daarop bij brieven van respectievelijk 28 april en 2 juni 2004 heeft gereageerd. Tevens heeft de directeur DTe op eigen initiatief twee adviseurs verzocht hem nader te adviseren over enkele aspecten van de onderzoeken.

11. Op 25 juni 2004 heeft TenneT de voorlopige resultaten van zijn onderzoeken in de vorm van een concept-rapportage aan de directeur DTe gestuurd. De inhoud van de concept-rapportage is door TenneT in de vorm van bijlagen aan de aanvraag toegevoegd.

12. De openbare versies van de genoemde brieven en de adviezen van de twee adviseurs zijn door de directeur DTe aan het openbaar dossier toegevoegd en tezamen met de openbare versie van de aanvraag met bijlagen ter inzage gelegd.

13. Na de hoorzitting heeft tussen de directeur DTe en TenneT meermalen overleg plaatsgevonden. De directeur DTe heeft daarbij aangegeven dat, na beoordeling van de aanvraag en de weging van de daarbij betrokken belangen, toewijzing van de aanvraag op een aantal wezenlijke punten niet zonder meer mogelijk was.
TenneT heeft daarop een aantal punten verduidelijkt, zoals hieronder aangegeven. In dat verband is met name van belang, dat TenneT in de aanvraag (bijlagen III, bijlage 8 Comparable Cost Estimate, pag. 3) en bij brief d.d. 27 oktober 2004 heeft aangegeven en op 6 december 2004 heeft toegelicht, dat de kabel zonder problemen op een vermogen van 700 MW kan worden benut, zij het dat de capaciteit van converters dan in beperkte mate dient te worden verhoogd. TenneT heeft in dat verband verder laten weten, dat de bouwer (ABB) van de kabel bereid is de daarmee samenhangende meerkosten voor zijn rekening te nemen. In de besluitvorming is met deze vermogenstoename en met het dragen van de kosten daarvan door ABB rekening gehouden.

14. Tevens heeft TenneT de aanvraag op enkele punten verduidelijkt in een e-mail bericht van 3 december 2004 en tijdens gesprekken met de directeur DTe op 7, 8, 13 en 20 december 2004.

Overleg met de Noorse autoriteiten

15. Op 8 en 9 juni 2004 heeft overleg plaatsgevonden tussen de Noorse toezichthouder Norwegian Water Resources and Energy Directorate en medewerkers van DTe. Op 8 november 2004 heeft overleg plaatsgevonden tussen het Noorse ministerie Olje- og Energidepartementet en medewerkers van DTe.

16. De Noorse autoriteiten hebben op 14 december 2004 een positief besluit genomen over de bij hen door Statnett ingediende aanvraag. Zij hebben tevens uiteengezet dat zij marktkoppeling zien als de meest wenselijke wijze voor het toegankelijk maken van de kabel voor marktpartijen.

IV. Wettelijke context

17. TenneT heeft de aanvraag gebaseerd op artikel 31, zesde lid van de E-wet.

18. Op grond van dit artikel benut TenneT de opbrengst van de veiling van de transportcapaciteit op de landgrensoverschrijdende netten voor het opheffen van beperkingen in de transportcapaciteit op die netten dan wel voor andere, door de directeur DTe te bepalen doelen.

19. De Netcode (de voorwaarden als bedoeld in artikel 31, lid 1, sub a van de E-wet) bevat geen bepalingen omtrent de bestemming van veilingopbrengsten, noch inzake uitbreiding van bestaande interconnectiecapaciteit noch inzake de aanleg van nieuwe interconnectiecapaciteit.

20. De minister van Economische Zaken is op de voet van artikel 6 van de E-wet bevoegd algemene of bijzondere aanwijzingen te geven omtrent onder meer de uitoefening van de in artikel 31 van de E-wet aan DTe toegekende bevoegdheden. Van die bevoegdheid heeft de minister van Economische Zaken geen gebruik gemaakt. Bij brief d.d. 21 juli 2004 heeft de minister van Economische Zaken, TenneT voor de onderhavige kwestie naar DTe verwezen.

21. De E-wet stelt centraal het belang van het betrouwbaar, duurzaam, doelmatig, en milieuhygiënisch verantwoord functioneren van de elektriciteitsvoorziening. Artikel 5 van de E-wet verlangt verder van de DTe dat rekening wordt gehouden met het belang van de bevordering van de elektriciteitsmarkt, gekenmerkt door non-discriminatie, transparantie, daadwerkelijke mededinging en marktwerking.

V. Nut van interconnectiecapaciteit

22. Alvorens in te gaan op de beoordelingsgronden voor de aanvraag van TenneT, zet de directeur DTe hieronder zijn visie op het nut van (uitbreiding van) interconnectiecapaciteit in het algemeen beknopt uiteen.

23. De directeur DTe staat in beginsel positief tegenover uitbreiding van interconnectiecapaciteit om verschillende redenen.

24. Uitbreiding is in lijn met het beleid van de Europese Commissie, in het bijzonder met de plannen die ontwikkeld worden onder de noemer 'Trans-European Energy Networks'. Daarin wordt tevens het initiatief genoemd om een kabelverbinding tussen Nederland en Noorwegen aan te leggen. Het aanleggen van een dergelijke kabel leidt tot een directe

verbinding met de Scandinavische elektriciteitsmarkt. Tevens biedt het Nederland een meer centrale plaats in het Europese elektriciteitsnet als elektrische koppelingen met niet alleen België en Duitsland, maar ook met Noorwegen bestaan.

25. Ook sluiten het Nederlandse en Noorse elektriciteitsproductiepark goed op elkaar aan: het Nederlandse park is vooral thermisch van aard en derhalve 'capaciteitsbepaald'. Het Noorse park is vooral gebaseerd op waterkracht en derhalve 'energiebepaald'. Door beide markten met elkaar te koppelen kunnen beperkingen van het ene systeem eventueel gedeeltelijk door het andere worden opgevangen en vice versa. Dit leidt tot een meer efficiënte inzet van de productiemiddelen en kan in sommige gevallen ook een positief effect hebben op de leveringszekerheid.

26. Ook kan uitbreiding van de interconnectiecapaciteit de liquiditeit van de Nederlandse markt verbeteren. Door een groter aanbod van buitenlandse elektriciteit op de Nederlandse markt (op die momenten dat de transporten over de kabel tot een netto import leiden) wordt het aantal actieve aanbieders vergroot, hetgeen de liquiditeit van de Nederlandse elektriciteitsmarkt ten goede kan komen. Door extra buitenlands aanbod zal naar verwachting ook de volatiliteit van de elektriciteitsprijs afnemen. Overigens kan de liquiditeit op de Nederlandse markt door de kabel op sommige momenten ook afnemen als de kabel netto elektriciteit exporteert.

27. In de brief van 24 september 2004 van de directeur DTe aan TenneT is aangegeven dat de kabel naar verwachting een gunstig effect zal hebben op de liquiditeit doordat een grotere mate van handel kan ontstaan met buitenlandse markten en doordat meer partijen kunnen deelnemen aan deze handel. Dit kan er tevens toe bijdragen dat de concentratie van de Nederlandse elektriciteitsmarkt wordt verlaagd. In maart 2004 is door DTe een studie verricht naar de ontwikkelingen van de liquiditeit op de Nederlandse elektriciteitsmarkt (hierna: de liquiditeitstudie)[1]. In deze studie is aangegeven dat een liquide elektriciteitsmarkt noodzakelijk is voor het realiseren van effectieve concurrentie en efficiënte marktwerking. Het belang van liquiditeit is het faciliteren van efficiënte marktbeslissingen. In een liquide elektriciteitsmarkt wordt een betrouwbaar prijssignaal afgegeven aan de marktpartijen. Op basis van dit prijssignaal kunnen producenten, handelaren en consumenten de meest optimale beslissingen nemen. Hierdoor zal elektriciteit tegen de laagst mogelijke kosten worden geproduceerd.

28. Aangezien de elektriciteitsmarkt geografisch beperkt wordt door transportbeperkingen in het elektriciteitsnetwerk kan extra interconnectiecapaciteit leiden tot een vergroting van de liquiditeit. Ook is een elektriciteitsmarkt zelfs bij relatief geringe marktconcentraties gevoelig voor marktmacht van aanbieders die hierdoor op sommige momenten in staat zijn om prijzen eenzijdig te beïnvloeden. Dit kan leiden tot een lager vertrouwen in de markt, en daarmee een lagere bereidheid tot handelen bij overige marktpartijen.

[1] Onderzoek Ontwikkeling Liquiditeit Elektriciteitsmarkt 2003-2004, door DTe. Deze rapportage is beschikbaar op de website van DTe (www.dte.nl).

29. In de liquiditeitstudie is geconcludeerd dat de liquiditeit op de Nederlandse groothandelsmarkt voor elektriciteit sinds 2002 is afgenomen. Gegeven de bovenstaande belangen van een voldoende liquide markt voor een goede werking van de Nederlandse elektriciteitsmarkt is dit een ongewenste ontwikkeling. DTe heeft daarom in de liquiditeitstudie een aantal maatregelen onderzocht en aanbevolen die de liquiditeit van de Nederlandse elektriciteitsmarkt kunnen verbeteren.

30. Eén van deze maatregelen is een verdere uitbreiding van de importcapaciteit naar Nederland. De NorNed-kabel zou betekenen dat de Nederlandse elektriciteitsmarkt wordt gekoppeld met de Noorse elektriciteitsmarkt en dat de importcapaciteit naar Nederland wordt verhoogd.

31. Door het aanleggen van een kabel tussen Noorwegen en Nederland wordt het direct handelen tussen deze twee landen mogelijk gemaakt. Hierdoor nemen de internationale transportmogelijkheden toe en wordt de geografische markt voor elektriciteitshandel vergroot. Dit maakt dat leveringscontracten in verschillende landen gemakkelijker verhandeld kunnen worden, waardoor de liquiditeit zal toenemen.

32. Het verbinden van de Nederlandse en de Noorse elektriciteitsmarkt zorgt er tevens voor dat partijen kunnen deelnemen aan de handel op de Nederlandse en de Noorse elektriciteitsmarkt, die dit zonder deze kabel niet kunnen. Hierdoor zal de concentratiegraad op de Nederlandse markt afnemen. En zoals aangegeven draagt een minder geconcentreerde markt bij aan een goedwerkende en meer liquide groothandelsmarkt.

VI. Ontvangen zienswijzen

33. De volgende organisaties en marktpartijen hebben tijdens de 1e terinzagelegging (van 27 september tot en met 27 oktober 2004) een schriftelijke zienswijze ingediend (in alfabetische volgorde): ABB Power Technologies AB, APX B.V., EGL Nordic AS, Energiebedrijf.com B.V., Energie Data Maatschappij B.V., E.ON Benelux N.V., EnergieNed, Essent N.V., FME-CWM, Lankhorst Euronete Group B.V., MKB Nederland, Norsk Hydro ASA, Norske Skog Parenco B.V., N.V. Nuon Energy Sourcing, Statkraft Markets B.V., Statnett SF, VEMW en VNCI.

34. De volgende organisaties en marktpartijen hebben tijdens de 2e terinzagelegging (van 11 november tot en met 9 december 2004) een schriftelijke zienswijze ingediend (in alfabetische volgorde): APX B.V. en VNO-NCW.

35. De directeur DTe constateert, gezien de hoeveelheid en inhoud van de ingediende zienswijzen, dat het onderwerp van de NorNed-kabel bij organisaties en marktpartijen leeft. De directeur DTe stelt het zeer op prijs dat de indieners van de zienswijzen tijd en moeite hebben genomen om hun visie op schrift te stellen en hun bijdragen hebben geleverd aan de hoorzitting.

36. Hieronder zal op de inhoud van de zienswijzen worden ingegaan en aangegeven welke gevolgen dit voor de afweging in de besluitvorming heeft. Aangezien de meeste punten door meerdere organisaties of marktpartijen zijn genoemd in hun zienswijzen, zal hieronder – om praktische redenen – per onderwerp op de inhoud van de zienswijzen worden ingegaan.

De kabel draagt bij aan stabielere prijsvorming

37. In een aantal zienswijzen wordt aangegeven dat de Nederlandse elektriciteitsmarkt zich kenmerkt door beperkte liquiditeit en relatief hoge volatiliteit, waardoor de prijsvorming vergeleken met andere landen minder stabiel is. Marktpartijen geven aan vooral behoefte te hebben aan stabielere prijsvorming en aan lagere piekprijzen, ook voor onbalans. Zij verwachten dat de NorNed-kabel verbetering zal brengen op deze punten.

38. De directeur overweegt hierbij als volgt. Partijen bevestigden tijdens de hoorzitting dat het lastig is om het effect op de stabiliteit van de prijsvorming te kwantificeren. APX heeft simulaties verstrekt die er op duiden dat de prijsvolatiliteit op de Nederlandse elektriciteitmarkt significant zal verkleinen omdat de Nederlandse thermische markt en de Noorse waterkracht markten elkaar aanvullen.

39. De directeur DTe verwacht dat de NorNed-kabel de volatiliteit van de prijzen vermindert, alhoewel door het ontbreken van een kwantitatieve onderbouwing de mate waarin niet met zekerheid is vast te stellen.

De kabel moet laagdrempelige toegang bieden

40. In een aantal zienswijzen wordt aangegeven dat toetreding voor nieuwe partijen op de Nederlandse elektriciteitsmarkt op dit moment niet aantrekkelijk is. Zij verwachten dat door de vergroting van de importcapaciteit en de laagdrempelige toegang via marktkoppeling (hetgeen onder meer voor grootverbruikers noodzakelijk is) toetreding van nieuwe marktpartijen aantrekkelijker wordt. Een aantal partijen tekent daarbij wel aan dat door de wijze van marktkoppeling de toetreding slechts tot een gedeelte van de markt plaatsvindt, namelijk alleen de *day ahead* markt.

41. De directeur DTe verwijst voor een beoordeling van marktkoppeling naar hoofdstuk IX van dit besluit.

Kan de aanvraag het investeringsbesluit dragen?

42. Twee partijen geven in hun zienswijzen aan dat zij in het algemeen voorstander zijn van de aanleg van nieuwe interconnectoren en zo ook van een kabel tussen Nederland en Noorwegen, maar dat het de vraag is of de aanvraag van TenneT voldoende stevig is om toestemming van de directeur DTe te verkrijgen. Ter onderbouwing van hun stellingen hebben zij een deskundigenrapport bijgevoegd, waarin met name de robuustheid van de aannames over de opbrengsten van de kabel wordt beoordeeld. Enkele andere partijen geven aan dat het gezien de omvang van de investering en het karakter van het project nodig is dat goede voorzieningen worden getroffen om budgetoverschrijdingen en opbrengstenonderschrijdingen tegen te gaan of daarvoor voorzieningen te treffen.

43. De directeur DTe overweegt met betrekking tot bovengenoemde zienswijzen als volgt. Allereerst heeft de directeur DTe in de beoordeling van het project gesignaleerde risico's expliciet meegenomen in de vorm van meerkosten of minderopbrengsten. Bovendien acht de directeur DTe het noodzakelijk dat in een positief besluit voorwaarden worden opgenomen voor TenneT om de investeringskosten te beheersen, om tijdige oplevering te waarborgen en om de beschikbaarheid van de kabel voor de markt te garanderen.

44. Daarnaast heeft het overleg van de directeur DTe met TenneT na de hoorzitting geleid tot verduidelijking van de aanvraag op een aantal punten, waarbij met die verduidelijkingen de aanvraag dit besluit naar het oordeel van de directeur DTe kan dragen.

Socio-economische effecten

45. In een aantal zienswijzen wordt aangegeven dat de aanleg van de kabel gunstige socio-economische effecten met zich meebrengt, onder meer voor de leveringszekerheid. Eén partij geeft daarbij aan de effecten niet te kunnen kwantificeren, maar wel te vermoeden dat ze niet nul zijn.

46. De directeur DTe verwijst voor een (totale) beoordeling van de socio-economische effecten naar hoofdstuk VIII van dit besluit.

De aansluiting bij de West-Europese markt

47. In een aantal zienswijzen wordt aangegeven dat de aanleg van de kabel past binnen de ontwikkeling van de Noordwest Europese markt en dat de beoordeling van de aanvraag ook in dat licht moet worden gedaan.

48. De directeur DTe verwijst naar randnummer 24, waarin hij aangeeft de kabel mede vanuit het perspectief van totstandkoming van een Europese markt te beoordelen.

Een gereguleerde kabel tegenover een merchant-kabel

49. In een aantal zienswijzen is benadrukt, dat bij de beoordeling van de aanvraag niet uit het oog mag worden verloren dat deze aanvraag afkomstig is van TenneT in zijn verantwoordelijkheid als netbeheerder van het landelijke hoogspanningsnet en dat deze niet naar commerciële maatstaven beoordeeld mag worden.

50. De directeur DTe is het ermee eens, dat de beoordeling van de aanvraag niet uitsluitend kan worden beheerst door de vraag, of ook na inachtneming van kosten- en opbrengstrisico's een positief bedrijfseconomisch resultaat oplevert. De beoogde kabel moet ook worden gekarakteriseerd als infrastructuuraanleg die van breder maatschappelijk belang kan zijn, waarbij dus ook die bredere maatschappelijke belangen meegewogen dienen te worden. Zoals elders uit dit besluit blijkt, heeft die afweging ook plaatsgevonden, en heeft de directeur DTe ook oog gehad voor belangen als het belang van een goede ontwikkeling van de elektriciteitsmarkt, leveringszekerheid en prijsvolatiliteit.

51. Tot de in ogenschouw te nemen afwegingen behoren echter wel degelijk ook de financiële aspecten van de beoogde kabelaanleg, zoals onder meer blijkt uit de wettelijke doelstelling van een doelmatig functioneren van de elektriciteitsvoorziening.

VII. Beoordelingsgronden

52. Bij de beoordeling van de aanvraag heeft de directeur DTe met name de volgende beoordelingsgronden gehanteerd:
    - de afweging tussen de kosten en opbrengsten van de kabel voor TenneT en de Nederlandse netgebruikers,
    - de waarde van de kabel voor de elektriciteitsmarkt, waaronder de aspecten van liquiditeit, mededinging en marktwerking,
    - de waarde van de kabel voor de leveringszekerheid,
    - het effect van de kabel op consumenten- en producentenprijzen,
    - de risico's en de genomen risicobeheersingsmaatregelen, en
    - de mogelijkheden om via marktkoppeling de handelsopbrengsten te materialiseren.

VIII. Socio-economische beoordeling van de aanvraag

Inhoud van de aanvraag

53. TenneT noemt in zijn aanvraag de volgende voordelen van de kabel:
    - een aanzienlijke trading margin door verschillen in spotprijzen tussen beide landen;
    - een bijdrage aan de leveringszekerheid in beide landen;
    - bevordering van de marktwerking en liquiditeit van de Nederlandse elektriciteitsmarkt;
    - stabielere en lagere prijzen;
    - aanbod goedkoper reserve- en noodvermogen vanuit Noorwegen;
    - import van duurzame en emissievrije elektriciteit naar Nederland.

Beoordeling door de directeur DTe

54. Uit het wettelijk kader volgt dat de directeur DTe de kabel dient te beoordelen vanuit het perspectief van de aangeslotene/netgebruiker, dat willen zeggen consumenten en producenten. Daarbij hecht de directeur DTe eraan om in een separate toets vast te stellen dat in ieder geval ook de waarde van de kabel voor de consument positief is.

55. Aangezien de aan het kabelproject gerelateerde risico's uiteindelijk mede door de netgebruikers worden gedragen, acht de directeur DTe het van groot belang om de kosten, baten en eventuele risico's van het kabelproject zorgvuldig af te wegen. Via het systeem van gereguleerde toegang, waarbij de kosten, baten en risico's uiteindelijk in de nettarieven worden doorberekend, komen de netto-opbrengsten dan wel netto-kosten van het project in belangrijke mate bij de netgebruikers, hoewel deze zelf nauwelijks invloed op het project of de daarmee verbonden risico's kunnen uitoefenen. De directeur DTe acht het daarom essentieel dat niet alleen de geprognosticeerde kosten en opbrengsten in de afweging worden meegenomen, maar tevens op adequate wijze rekenschap gegeven zal worden van de inherent met een grootschalig infrastructureel project verbonden risico's.

56. Een kritische beoordeling van de aanvraag is naar het oordeel van de directeur DTe des te meer noodzakelijk omdat de ervaring leert dat dergelijke grote projecten nadat tot realisatie is besloten vrijwel in alle gevallen tot uitvoering komen, zelfs als nieuwe analyses forse risico's blootleggen of tot operationele tekorten leiden. In dit kader is het vermeldenswaard dat, hoewel ervaring bestaat met het leggen van zeekabels, een in het onderhavige project voorgestelde onderzeese elektriciteitskabel van 580 km lengte tot nu toe uniek is en nog niet eerder is aangelegd.

57. Om deze reden heeft de directeur DTe in de voorbereiding van dit besluit TenneT verzocht niet alleen de risico's kwalitatief en kwantitatief in kaart te brengen, maar tevens adequate risicobeheersingsmaatregelen voor te stellen. Tevens zal de directeur DTe gesignaleerde risico's in de vorm van meerkosten of minderopbrengsten expliciet in de beoordeling van het project meenemen.

De beoordeling van de handelsopbrengst

58. De aanvraag is gebaseerd op een jaarlijkse handelsopbrengst van EUR 66 miljoen bij een netto kabeltransportcapaciteit van 600 MW, die gelijkelijk wordt verdeeld tussen Nederland en Noorwegen. TenneT stelt voor dat het Nederlandse deel van EUR 33 miljoen wordt toegevoegd aan de veilingopbrengsten. Deze handelsopbrengsten zijn geschat in een studie uitgevoerd door SKM en geverifieerd door een studie uitgevoerd door ILEX. Omdat met dergelijke modelanalyses inherent een bepaalde mate van onzekerheid is verbonden, is het belangrijk om hieraan in de afweging expliciet aandacht te schenken, hetgeen hieronder zal gebeuren middels een reële schatting van de aan dit project gerelateerde disconteringsvoet.

59. The Brattle Group komt in zijn rapport 'The viability of a NorNed cable' tot het oordeel dat een jaarlijkse handelsopbrengst van EUR 55-65 miljoen realistisch is bij een volledige benutting van de kabel op een capaciteit van 600 MW.

60. De directeur DTe ziet – behoudens het hierna overwogene omtrent de levensduur van de kabel en de risicocomponent in de disconteringsvoet voor contantmaking van de handelsopbrengsten – geen redenen om de raming van de jaarlijkse handelsopbrengsten door TenneT voor onjuist te houden, hoewel deze zich aan de rand van de ramingen van The Brattle Group bevindt.

61. Uit met de aanvraag meegezonden correspondentie van TenneT met de omliggende TSO's (Transmission System Operators), in het bijzonder met Elia en RWE Transportnetz, kwam aanvankelijk wel naar voren dat het nog onvoldoende zeker was of de kabel volledig benut kan worden. De in de aanvraag vervatte (beperkte) garanties houden naar het oordeel van de directeur DTe evenwel een concreet risico in dat vanwege niet-maximale benutting van de kabel de handelsopbrengsten lager kunnen uitvallen dan hierboven gesteld, dan wel tot vermindering van de reeds bestaande capaciteit op de andere interconnectoren zou kunnen leiden. De directeur DTe wijst in dit verband op de situatie dat de recent geïnstalleerde dwarsregeltransformatoren op de buitenlandverbinding tussen Meeden en Diele ondanks

verwachtingen en toezeggingen van TenneT nog niet hebben geleid tot een toename van de landsgrensoverschrijdende capaciteit met 1000 MW.

62. Een reductie van de jaarlijkse handelsopbrengsten met 20 % zou in verband hiermee naar het oordeel van de directeur DTe reëel zijn, hetgeen zou neerkomen op vermindering van de netto contante waarde van de kabel met EUR 45 miljoen op basis van een voor de markt beschikbare kabelcapaciteit van 600 MW.

63. Op 7 december 2004 heeft TenneT aan de directeur DTe evenwel een toelichting gegeven over onderzoek van TenneT naar de mogelijkheden om de kabel volledig te benutten en de afstemming die TenneT daarover heeft gezocht met de omliggende TSO's. TenneT heeft het effect berekend op de grensoverschrijdende transportcapaciteit op de grenzen met België en Duitsland van de situatie met een importerende kabel (+600 MW) en een exporterende kabel (−600 MW). TenneT heeft verder, op 7 december 2004, toegelicht dat en waarom deze berekeningen ook geldig zijn voor een benutting van de kabel op een vermogen van 700 MW. Het blijkt dat volgens TenneT in beide situaties de grensoverschrijdende transportcapaciteit nauwelijks wijzigt ten opzichte van de situatie zonder de NorNed-kabel. Deze conclusie geldt volgens TenneT ook indien het transport van en naar Noorwegen niet voor Nederland bestemd is of uit Nederland ontspringt, maar ook Duitsland en/of België betrokken zijn. Uit aanvullende correspondentie van TenneT met Elia en RWE Transportnetz blijkt dat zij deze conclusie ondersteunen. RWE Transportnetz maakt wel het voorbehoud dat zijn oordeel is gebaseerd op de thans bekende feiten en omstandigheden. Tevens zullen volgens TenneT in 2007 in het Belgische net dwarsregeltransformatoren geplaatst worden op de Belgisch-Nederlandse grens, die het mogelijk maken de transporten op deze grens te besturen.

64. De directeur DTe acht het op grond van bovenstaande toelichting van TenneT voldoende aannemelijk dat de NorNed-kabel volledig zal kunnen worden benut zonder vermindering van de reeds bestaande capaciteit op andere interconnectoren. De directeur DTe ziet daarom geen noodzaak meer om bij de beoordeling een reductie van de jaarlijkse handelsopbrengsten van 20% toe te passen en zal dit percentage op nul stellen.

De beoordeling van de levensduur

65. TenneT gaat in zijn aanvraag uit van een economische levensduur van 40 jaren. De door SKM uitgevoerde studie beoogde de handelsopbrengsten in te schatten voor de periode tot 2020. Gegeven inbedrijfstelling op zijn vroegst in 2008 en uitgaande van een economische levensduur die zich uitstrekt tot na 2020, ontbreken schattingen voor de opbrengsten voor de periode na 2020. SKM Energy Consulting schat in zijn rapport 'Long run sensitivities, NorNed trading margin in the long run' dat het redelijk lijkt te veronderstellen dat de handelsopbrengst met 10% afneemt in de periode na 2020. Dit wordt volgens SKM met name veroorzaakt door het naar verwachting toenemend aandeel van gasgestookte productie-eenheden in Noorwegen.

66. Ten aanzien van de economische levensduur overweegt de directeur DTe bovendien dat uit door ABB verstrekte documentatie blijkt dat elders op de wereld geen ervaringen bestaan met

operationele onderzeese kabels ouder dan 27 jaren. Tevens bestaat geen ervaring met dergelijk lange elektriciteitskabels (580 km). Er is evenmin een garantstelling van de leverancier dat de kabel 40 jaren conform specificaties zal functioneren in de aanvraag voorzien.

67. Rekening houdend met het bovenstaande zal de directeur DTe bij de beoordeling van de aanvraag uitgaan van een economische levensduur van 25 jaren op grond van enerzijds de toenemende onzekerheid over de handelsopbrengsten na 2020 en anderzijds de levensduur van thans operationele onderzeese kabels.

De risico's omtrent de handelsopbrengsten compenseren in de WACC

68. De inherent aan de evolutie van de toekomstige handelsopbrengsten gerelateerde onzekerheid komt tot uitdrukking in de hoogte van de te hanteren disconteringsvoet. Er blijkt verschil van inzicht te zijn tussen diverse deskundigen over de hoogte van de bij de beoordeling te hanteren disconteringsvoet.

69. TenneT is in zijn aanvraag uitgegaan van een disconteringsvoet van 6,3 %, hetgeen in de orde van grootte is van de door de directeur DTe gehanteerde disconteringsvoet voor gereguleerde netwerkinvesteringen met een beperkt risico. Voor het vaststellen van een passende disconteringsvoet voor het onderhavige, meer risicovolle project heeft de directeur DTe zich laten adviseren door deskundigen ter zake, te weten Tabors Caramanis and Associates (hierna: TCA) en The Brattle Group. TCA komt voor de onderhavige aanvraag uit op een disconteringsvoet tussen de 8% en 12%. Een door DTe opgedragen second opinion door The Brattle Group bevestigde deze inschatting door de disconteringsvoet te plaatsen in het bereik tussen 8% en 12,2 %. TenneT heeft een studie door McKinsey laten uitvoeren en komt op basis daarvan opnieuw tot een disconteringsvoet van rond de 6%.

70. Vanwege het verschil van inzicht tussen deskundigen heeft de directeur DTe bij brief van 13 mei 2004 en op 2 september 2004 aan TenneT voorgesteld om via een markttest een duidelijker beeld te krijgen van de combinatie van de disconteringsvoet en de handelsopbrengsten, hetgeen bij brief van 24 september 2004 is herhaald. Een markttest zou er mogelijk toe hebben geleid dat de partijen die het beste de waarde van de toekomstige handelsopbrengsten kunnen inschatten, te weten de marktpartijen zelf, zich uitspreken over de waarde van de toekomstige handelsopbrengsten. TenneT meende evenwel dat deze methode tot vaststelling van een disconteringsvoet onzuiver was onder meer vanwege de aarzeling die TenneT had omtrent de vraag of er voor een dergelijke markttest wel daadwerkelijk marktbelangstelling zou bestaan. TenneT heeft er dan ook voor gekozen dit voorstel niet over te nemen en haar aanvraag niet met de resultaten van een dergelijke test aan te vullen.

71. Vanwege bovenstaande overwegingen dat via de reguleringssystematiek uiteindelijk niet TenneT maar de netgebruikers het economisch risico van dit kabelproject dragen, besluit de directeur DTe zijn beoordeling vooral te baseren op het ter zake verkregen advies van TCA en een tweetal adviezen van The Brattle Group ('The Cost of Capital for the Nor-Ned Cable' en

'The Viability of a NorNed Cable'). Dit houdt in dat de directeur DTe zal uitgaan van een disconteringsvoet van 9%. Dit percentage bevindt zich in de onderste helft van de door deze deskundigen aanbevolen bandbreedte en houdt aldus ook rekening met de lagere door McKinsey geadviseerde en door TenneT voorgestane disconteringsvoet.

Ancillary services

72. TenneT gaat uit van opbrengsten voor de zogenoemde *ancillary services* ter grootte van EUR 4 miljoen per jaar. TenneT geeft aan dat de precieze waarde lastig nauwkeurig is te bepalen.

73. De directeur acht de onderbouwing van deze opbrengsten onvoldoende en niet overtuigend. Kwalitatief valt ook lastig in te zien op welk moment deze opbrengsten gematerialiseerd worden, daar de waarde van *ancillary services* voor het Nederlandse elektriciteitssysteem het grootst zijn als de Nederlandse elektriciteitsprijs hoog is, en de kabel derhalve al volledig voor import wordt benut, hetgeen bij toepassing van marktkoppeling automatisch het geval is.

74. De directeur DTe acht het evenmin aangetoond dat de kabel een waarde heeft voor onderlinge bijstand met reservevermogen. Deze bijstand zou immers eveneens verleend moeten worden in de richting van de congestie. Uit de aanvraag blijkt niet dat dit mogelijk is.

75. De directeur DTe acht het tevens niet aangetoond dat de kabel een waarde heeft voor noodvermogen, hetgeen zou vereisen dat de kabel (tijdelijk) wordt overbelast. Het is niet aangetoond dat overbelasting mogelijk is en geen nadelige gevolgen heeft voor bijvoorbeeld het onderhoud of de levensduur van de kabel. Een alternatief zou zijn dat TenneT een deel van de capaciteit van kabel zou reserveren voor noodvermogen, hetgeen dan echter ten koste gaat van de voor netgebruikers beschikbare capaciteit en direct tot lagere handelsopbrengsten leidt.

76. Om bovenstaande redenen stelt de directeur DTe bij de beoordeling de waarde van de kabel voor *ancillary services* op nul.

Projectrisico's meenemen door uit te gaan van latere oplevering (opbrengstenonderschrijding) en kostenoverschrijding

77. De kabel kenmerkt zich door een dubbel asymmetrisch risicoprofiel. Allereerst gaat de aanvraag uit van een positief scenario. De kans op lagere projectkosten of meevallende opbrengsten is dan evident kleiner dan de kans op meerkosten of tegenvallende opbrengsten. Ten tweede dragen niet TenneT maar de netgebruikers via de nettarieven *de facto* het projectrisico, hoewel zij deze risico's nauwelijks kunnen beïnvloeden.

78. Op verzoek van de directeur DTe bij brief van 24 september 2004 heeft TenneT een aanvullende risicoanalyse laten uitvoeren. De rapportage van Scandpower, waarop TenneT zich baseert, signaleert en analyseert een aantal risico's. De directeur DTe betwijfelt evenwel of alle risico's hierin adequaat zijn verantwoord. Zo stelt TenneT in zijn aanvraag dat nog onderhandelingen gaande zijn met een tweede kabelleverancier en dat de engineering nog

niet voltooid is. De definitieve kosten en voorwaarden hiervan zijn vooralsnog onbekend. Tevens wijst TCA op het risico van vertraging van ingebruikname vanwege acties door milieugroeperingen.

79. TenneT geeft aan dat 80% van de begroting is gedekt via lump sum contracten. De reactie van TenneT omtrent de overige 20% maakt naar het oordeel van de directeur DTe onvoldoende duidelijk hoe deze financieel moeten worden gewaardeerd.

80. In de zienswijze van ABB is aangegeven, dat veel kabelprojecten met beperkte budgetoverschrijdingen of zelfs budgetonderschrijdingen worden afgerond. Dit moge juist zijn, maar uit diezelfde zienswijze als toegelicht op de hoorzitting blijkt dat ruwweg één vijfde van dergelijke projecten met aantoonbare overschrijdingen te maken had. Afgezien daarvan corresponderen beperkte percentuele overschrijdingen bij projecten als deze uiteraard met grote nominale bedragen.

81. Rekeninghoudend met bovenstaande risico's dient er naar het oordeel van de directeur DTe mee gerekend te worden dat sprake zal zijn een kostenoverschrijding van de investeringen met 10% en van daadwerkelijke ingebruikname van de kabel in 2009 in plaats van in 2008. Vertraagde ingebruikname kan een groot effect hebben aangezien dit tot er onmiddellijk toe leidt dat de handelsopbrengsten in 2008 en eventueel ook later lager uitvallen.

NEA-voorbereidingskosten

82. TenneT h eeft in zijn aanvraag een kostenpost meegenomen betreffende de zogenaamde NEA voorbereidingskosten van EUR 25 miljoen.

83. The Brattle Group wijst in zijn rapport 'The viability of a NorNed cable' dat deze kosten niet meegenomen moeten worden in de socio-economische beoordeling van de kabel. Voor de Nederlandse maatschappij betreft het namelijk een verschuiving van kosten, zodat het netto effect op de welvaart nul is. De directeur DTe onderschrijft dit uitgangspunt en zal de NEA voorbereidingskosten daarom niet meenemen in de beoordeling van de kabel voor de Nederlandse maatschappij. De NEA voorbereidingskosten zijn evenwel wel relevant voor de netgebruiker, omdat TenneT voorstelt deze ten laste te brengen van de veilingopbrengsten.

84. De directeur DTe is, mede op basis van de mondelinge toelichting van TenneT in bijeenkomsten op 7, 8, 13 en 20 december 2004, van mening dat een bedrag van maximaal EUR ■■■ miljoen meer in overeenstemming is met de waarde van de contracten en vergunningen dan de in de aanvraag van 31 augustus 2004 genoemde EUR 25 miljoen en stemt derhalve in met een vergoeding vanuit de veilingopbrengsten ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen aan TenneT.

De waarde voor de leveringszekerheid

85. TenneT stelt in zijn aanvraag dat de kabel een positieve bijdrage levert aan de leveringszekerheid in Nederland en Noorwegen. TenneT stelt dat het lastig is de precieze

bijdrage nauwkeurig te bepalen en heeft deze derhalve niet gekwantificeerd en in de aanvraag op nul gesteld.

86. De directeur DTe stelt vast dat de NorNed-kabel een bijdrage levert aan de leveringszekerheid. Via de kabel kan immers zowel worden geïmporteerd als geëxporteerd zodat reserves kunnen worden gedeeld en wederzijds bijstand gegeven kan worden. Evenwel, in situaties dat de kabel exporteert vermindert de dan in Nederland aanwezige reservecapaciteit doordat de exporterende kabel een extra beroep doet op het in Nederland beschikbare of via andere interconnectoren te importeren vermogen. Om die reden is het niet eenvoudig om de bijdrage van de kabel aan de leveringszekerheid te kwantificeren.

87. Op de hoorzitting is aan de aanwezigen de vraag voorgelegd hoe de bijdrage aan de leveringszekerheid gekwantificeerd zou kunnen worden. Aanwezigen bevestigden dat kwantificering in feite onmogelijk is. Zij hebben derhalve de suggestie gedaan om in het besluit de bijdrage aan de leveringszekerheid als positief, maar niet kwantificeerbaar effect te noemen en mee te wegen.

88. Aanw ezigen deden dezelfde suggestie voor de bijdrage van de kabel aan andere niet-kwantificeerbare effecten zoals de prijsstabiliteit en de liquiditeit.

89. De directeur stelt vast dat het niet mogelijk is gebleken op een nauwkeurige manier de bijdrage van de NorNed-kabel aan de leveringszekerheid te kwantificeren en zal daarom bij de afweging de netto bijdrage aan de leveringszekerheid op nul stellen.

Welvaartseffecten

90. TenneT stelt in zijn aanvraag dat de NorNed-kabel een effect heeft op de welvaart, te weten een verandering in het consumenten- en producentensurplus. TenneT gaat voor Nederland uit van een welvaartseffect op jaarbasis van circa EUR 2 miljoen, te splitsen in een consumentensurplus van circa EUR 47 miljoen per jaar en een producentenverlies van circa EUR 45 miljoen per jaar.

91. De directeur DTe stelt vast dat de kabel een bijdrage aan het consumentensurplus en het producentensurplus kan leveren omdat de koppeling van de Nederlandse en Noorse markt er toe leidt dat de productiekosten verlaagd worden doordat meer efficiënte productie-eenheden ingezet kunnen worden.

92. De directeur DTe overweegt dat de precieze verdeling tussen het consumentensurplus en het producentensurplus bijzonder onzeker is, mede omdat de gehanteerde modellen om deze getallen te berekenen daartoe niet geëigend zijn en op economische gronden het niet investeren in een kabelverbinding tot een ander investeringsgedrag van marktpartijen in productievermogen kan leiden. De directeur DTe acht evenwel het door TenneT in de aanvraag genoemde saldo van productensurplus en consumentensurplus minder afhankelijk van de aannames. Hij acht derhalve een welvaartseffect van EUR 2 miljoen op jaarbasis realistisch en zal daarvan bij de afweging uitgaan.

dte

Overige opbrengsten

93. TenneT noemt als overige opbrengsten een bijdrage aan de ETSO CBT overeenkomst ter hoogte van EUR 1 miljoen per jaar en meeropbrengsten op buitenlandverbindingen met Duitsland, België en Engeland van totaal EUR 2,3 miljoen per jaar.

94. De directeur DTe stelt vast dat de ETSO CBT overeenkomst een tijdelijk karakter heeft en naar verwachting nog voor de ingebruikname van de NorNed-kabel zal zijn vervangen of vervallen. De directeur DTe zal daarom in de afweging de bijdrage van de ETSO CBT overeenkomst op nul stellen.

De conclusie van de socio-economische analyse

95. De directeur DTe constateerde dat gegeven bovenstaande overwegingen en uitgangspunten de netto contante waarde van de NorNed-kabel zoals voorgesteld in de aanvraag van TenneT van 31 augustus 2004 en aangevuld op 27 oktober 2004 en 8 november 2004 EUR 85 miljoen negatief bedroeg.

96. De directeur DTe nam daarbij in overweging, dat de kabel vermoedelijk positieve effecten zal hebben voor de ontwikkeling van de elektriciteitsmarkt. Die effecten zijn evenwel niet kwantificeerbaar, en een toereikende compensatie om een netto contante waarde van EUR 85 miljoen negatief te compenseren kon de directeur DTe daarin dan ook niet zonder meer vinden.

97. Evenwel, op basis van de verduidelijking die de directeur DTe op 3 december 2004 van TenneT heeft ontvangen omvattende de nadere garanties van omliggende TSO's over de beschikbaarheid van de kabel en de verduidelijking die de directeur DTe tijdens mondelinge overleggen met TenneT op 7, 8, 13 en 20 december 2004 heeft ontvangen met name omtrent de technisch haalbare hogere transportcapaciteit van de kabel, te weten 700 MW, (en daarmee naar verwachting hogere opbrengsten) alsmede de toezegging dat de kosten van de netaansluiting van de kabel op het Nederlandse net lager uitvallen dan het in de aanvraag genoemde bedrag van EUR 24 miljoen, te weten EUR ■■■ miljoen, komt de directeur DTe tot de slotsom dat de netto contante waarde van de NorNed-kabel zoals deze op het moment van besluitvorming voorligt vrijwel neutraal is.

98. In het licht van het bovenstaande en meewegend de niet-kwantificeerbare voordelen omtrent liquiditeit, prijsvolatiliteit en leveringszekerheid besluit de directeur DTe om onder voorwaarden positief te beslissen op de aanvraag van TenneT. Uit de E-wet blijkt immers dat deze effecten een rol dienen te spelen in de door DTe te nemen besluiten.

IX. Marktkoppeling

De aanvraag van TenneT

99. TenneT stelt in zijn aanvraag voor om de transportcapaciteit naar Noorwegen die via de kabel beschikbaar komt, via het mechanisme van marktkoppeling aan de markt ter beschikking te

stellen. Hiertoe heeft TenneT met Statnett een Heads of Agreement met APX Spotmarket en Nord Pool Spot gesloten om via deze beurzen de transportcapaciteit aan de markt ter beschikking te laten komen.

De beoordeling door de directeur DTe

100. De directeur DTe beoordeelt de toegang tot de kabel via marktkoppeling als volgt. Hoewel de aanvraag van TenneT zich niet uitstrekt tot een oordeel van de directeur DTe over de wijze van allocatie van de transportcapaciteit van de kabel, is de directeur DTe van oordeel dat marktkoppeling vanwege de daaraan verbonden methode van de impliciete veiling als mechanisme van capaciteitsverdeling één van de meest efficiënte mechanismen is om schaarse transportcapaciteit marktconform toe te wijzen. Het mechanisme van marktkoppeling is reeds succesvol gebleken in Scandinavië en onlangs heeft ook de Europese Commissie zich uitgesproken voor marktkoppeling als een efficiënt en marktconform mechanisme van toewijzing van korte termijn interconnectiecapaciteit.

101. Vanwege de centrale rol van beurzen waarborgt het mechanisme van marktkoppeling dat optimaal gebruik wordt gemaakt van de beschikbare interconnectiecapaciteit. Hierbij bieden marktpartijen immers niet afzonderlijk op de transportcapaciteit, maar benutten TenneT en Statnett de kabel afhankelijk van de uurlijkse elektriciteitsprijzen op de betrokken beurzen zodanig dat de volledige capaciteit aan de markt ten goede komt en prijsverschillen optimaal worden benut. Hierdoor worden de risico's voor marktpartijen beperkt, die immers niet afzonderlijk contracten voor transport en commodity hoeven af te sluiten. Tevens wordt de kabel gebruikt conform de economische behoeften aan beide zijden van de kabel, waarbij de elektriciteit wordt geïmporteerd vanuit het land met de laagste prijzen.

102. De directeur DTe is niet alleen van oordeel dat marktkoppeling een geschikte wijze van allocatie van de transportcapaciteit van de NorNed-kabel is, maar hiervoor tevens ook noodzakelijk is. Immers, van de beschikbare methoden voor allocatie van transportcapaciteit benut marktkoppeling de beschikbare transportcapaciteit niet alleen optimaal maar ook tegen de laagste kosten. Indien voor een andere allocatiesystematiek zou worden gekozen, bijvoorbeeld die van expliciete veilingen, zijn er onvoldoende waarborgen dat de volledige handelsmarge zoals die door de in de aanvraag genoemde studies van SKM en ILEX is ingeschat, gematerialiseerd worden. Een andere allocatiesystematiek kent namelijk hogere risico's voor marktpartijen, die zich laten vertalen in lagere biedingen voor de transportcapaciteit, waarmee de handelsopbrengsten lager kunnen uitvallen dan begroot. Dit heeft een negatief effect op de socio-economische afweging die aan het onderhavige besluit ten grondslag ligt. The Brattle Group berekent in zijn rapport 'The Viability of a NorNed Cable' dat zonder marktkoppeling de handelsopbrengsten tot circa EUR 40 miljoen per jaar kunnen dalen.

103. Derhalve is de directeur van oordeel dat een positief besluit op de aanvraag van TenneT inherent verbonden is met het mechanisme van marktkoppeling voor de allocatie van de transportcapaciteit. Om die reden zal aan het op de aanvraag van TenneT te nemen besluit het voorschrift moeten zijn verbonden dat TenneT voor 1 januari 2006 een voorstel indient

bij de directeur DTe op basis van artikel 31, eerste lid, sub a en vierde lid van de E-Wet, welk voorstel ertoe zal strekken om hoofdstuk 5 van de Netcode uit te breiden met een regeling voor de allocatie van de transportcapaciteit van de kabelverbinding met Noorwegen op basis van marktkoppeling. Daarmee wordt gewaarborgd dat vanaf de datum van ingebruikname van de kabel het mechanisme van marktkoppeling toegepast kan worden voor de allocatie van de transportcapaciteit van de kabel.

X. Prikkels voor TenneT

Prikkel voor het maximaliseren van de capaciteit van de kabel

104. Een belangrijke overweging van de directeur DTe om positief op de aanvraag van TenneT te beslissen betreft de nadere garantie van TenneT dat de capaciteit van de kabel 700 MW bedraagt zonder dat hierdoor nadere kosten ontstaan voor de netgebruiker. Deze garantie vormde een belangrijk onderdeel waardoor socio-economische afweging aanmerkelijk gunstiger uitviel.

105. Om deze reden verbindt de directeur DTe een voorwaarde aan het besluit die ertoe strekt dat de voordelen van de hogere capaciteit daadwerkelijk ten goede komen van de netgebruikers. Daartoe wordt gedurende een door TenneT te kiezen aaneengesloten periode van twaalf maanden gedurende een tijdvak van twee jaren de nominale capaciteit bepaald. Dit vindt plaats op basis van de capaciteit van de kabel die via de beurzen gedurende deze twaalf maanden daadwerkelijk aan marktpartijen ter beschikking is gekomen.

106. Indien de nominale capaciteit lager blijkt dan 700 MW voegt TenneT een bedrag toe van EUR 260.000 per MW aan de veilingopbrengsten. Indien de nominale capaciteit hoger blijkt dan 700 MW mag TenneT een bedrag ter grootte van EUR 260.000 per MW aan de veilingopbrengsten onttrekken en aan zijn eigen middelen toevoegen. Op deze wijze heeft TenneT ook een positieve prikkel om de capaciteit van de kabel zo hoog mogelijk te laten uitvallen, ten gunste van marktpartijen en netgebruikers.

Prikkel voor de onderhouds- en operatiekosten

107. In de aanvraag verzoekt TenneT mede om de kosten voor de bedrijfsvoering van de kabel, begroot op circa 2 miljoen per jaar, alsmede de meerkosten voor de operatie van het landelijke hoogspanningsnet, begroot op circa 1 miljoen per jaar, tevens uit de veilingopbrengsten mogen worden gefinancierd. TenneT stelt in zijn aanvraag dat de meerkosten voor de operatie van het landelijke hoogspanningsnet gering zijn en daarom op de reguliere wijze gedekt worden door het transporttarief van TenneT.

108. De directeur DTe besluit dat TenneT de gerealiseerde kosten voor bedrijfsvoering van de kabelverbinding, met uitzondering van de kosten van de inkoop van netverliezen, voor de periode vanaf de datum van ingebruikname van de kabel tot en met 31 december 2010 mag onttrekken aan de veilingopbrengsten met een maximum van EUR 2,5 miljoen per kalenderjaar gedurende deze periode.

109. Verder besluit de directeur DTe dat TenneT met ingang van 1 oktober 2010 jaarlijks als een separaat onderdeel van zijn op artikel 41b van de E-wet gebaseerde tariefvoorstel een voorstel moet doen voor de kosten van bedrijfsvoering van de kabelverbinding, met uitzondering van de kosten van de inkoop van netverliezen, in het daaropvolgende kalenderjaar. Tegen die tijd moet worden bezien of en in hoeverre hierin een financiële prikkel zal moeten worden ingebouwd teneinde de kosten van operatie en onderhoud van de kabel zo efficiënt mogelijk te houden.

Prikkel voor de beschikbaarheid van de kabel

110. De beschikbaarheid van de kabel voor de markt is een belangrijke factor voor de te behalen handelsmarge. TenneT gaat er in zijn aanvraag bij de berekeningen van de handelsopbrengsten vanuit dat de kabel gedurende elk kalenderjaar 95,62 % van de tijd beschikbaar is. TenneT heeft in zijn brief van 27 oktober 2004 aangegeven dat zelfs een minimale beschikbaarheid van 97 % mogelijk is. Indien een hogere beschikbaarheid gerealiseerd wordt, wordt de handelsmarge vergroot omdat over een groter aantal uren handel kan worden bedreven. Evenzo doet een lagere beschikbaarheid de te behalen handelsmarge verminderen.

111. TenneT kan de beschikbaarheid van de kabel beïnvloeden omdat TenneT samen met Statnett verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud van de kabel. Zowel de mate en aard van het onderhoud is hierbij relevant, alsmede de planning van voorzien onderhoud op momenten dat de gemiste handelsopbrengsten minimaal zijn. Tevens is van belang dat voorzien en onvoorzien onderhoud niet langer duurt dan strikt noodzakelijk, zodat de kabel weer snel voor de netgebruikers beschikbaar is.

112. Om deze reden neemt de directeur DTe in zijn besluit een bonus/malus-regeling met het oogmerk om TenneT te stimuleren om de kabelverbinding met Noorwegen volgens de voorgestelde planning operationeel te hebben, om de kabel optimaal voor de markt ter beschikking te laten komen en om tegelijkertijd de netgebruikers te beschermen voor het risico van een lagere technische beschikbaarheid dan 95,62 %.

113. Hierbij hanteert de directeur DTe een prikkelbedrag van EUR 400.000 per 1 % beschikbaarheid, hetgeen overeenkomt met geschatte jaarlijkse handelsopbrengsten voor de betreffende 1 % van de transportcapaciteit uitgaande van de door TenneT in de aanvraag geschatte mogelijke handelsopbrengsten. Hierbij stelt de directeur DTe een maximum te vergoeden of te behouden bedrag van EUR 1,2 miljoen per kalenderjaar. Genoemde bedragen worden jaarlijks geïnfleerd met de consumentenprijsindex.

Financiering van de kabel

114. TenneT stelt in zijn aanvraag voor om alle kosten van de kabel, zowel de kapitaalkosten als de operationele kosten, te financieren uit de veilingopbrengsten. De directeur DTe overweegt hierbij als volgt.

115. Hierboven heeft de directeur DTe uiteengezet hoe hij besluit over de financiering van de operationele kosten.

116. Voor wat betreft de financiering van de kapitaalkosten heeft TenneT in zijn brief van 27 oktober 2004 aangegeven dat het realistisch is om ervan uit te gaan dat het saldo van de veilingopbrengsten op de datum van ingebruikname toereikend is om de NorNed-kabel volledig te financieren. TenneT geeft in deze brief ook aan dat er derhalve geen sprake is van voorfinanciering door TenneT en zodoende ook niet van rentebetalingen en terugbetalingen. TenneT geeft aan de bouwrente te financieren met vreemd vermogen.

117. In de regulering van TenneT is vastgelegd dat de uitkering uit de veilingopbrengsten plaatsvindt op het moment van ingebruikname van de betreffende investering en activering in de boekhouding. De directeur DTe stelt dit uitgangspunt ook vast voor de vergoeding van de kosten de onderhavige kabel uit de veilingopbrengsten. Op het moment van dit besluit is nog niet bekend op welke datum de uitkering plaatsvindt omdat de datum van ingebruikname van de NorNed-kabel nog niet vaststaat. TenneT voorziet de ingebruikname in 2008.

118. De directeur DTe oordeelt dat op basis van historische veilingopbrengsten en rekeninghoudend met de voorziene uitkering ten behoeve van blindstroomcompensatiemiddelen uit de veilingopbrengsten, het realistisch is te veronderstellen dat de veilingopbrengsten voldoende zijn om de kapitaalslasten van de kabel volledig te financieren. Zekerheid hierover is echter niet vooraf te geven omdat toekomstige veilingopbrengsten niet met zekerheid zijn te voorspellen.

119. De directeur DTe beslist dat op het moment van ingebruikname en na activering van de investering, een bedrag ter hoogte van de gerealiseerde investeringskosten tot een maximum van EUR 318 miljoen uit de veilingopbrengsten wordt uitgekeerd ter dekking van de kapitaalslasten van de kabel. Genoemde investeringskosten omvatten de in de aanvraag genoemde project- en aanlegkosten ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen, de kosten voor de aansluiting van de kabel op het Nederlandse net ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen, de kosten van contracten en vergunningen van het B.V. Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen en de kosten van de bouwrente ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen.

120. De directeur DTe acht het wenselijk aan deze vergoeding een bonus/malus-regeling toe te voegen teneinde TenneT een financiële prikkel te geven de kabelverbinding met Noorwegen op de meest economische wijze aan te leggen. Indien de gerealiseerde investeringskosten, te toetsen door een onafhankelijke accountant en voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring, lager uitvallen dan EUR 318 miljoen is het TenneT geoorloofd dit lagere bedrag vermeerderd met EUR 10 miljoen doch niet hoger dan EUR 318 miljoen aan de veilingopbrengsten te onttrekken. Indien de gerealiseerde investeringskosten, te toetsen door een onafhankelijke accountant en voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring, hoger uitvallen dan EUR 318 miljoen is het TenneT geoorloofd dit hogere bedrag verminderd

met EUR 10 miljoen doch niet lager dan EUR 318 miljoen aan de veilingopbrengsten te onttrekken.

121. De directeur DTe acht het eveneens wenselijk aan deze vergoeding een bonus/malus-regeling toe te voegen teneinde TenneT een financiële prikkel te geven de kabelverbinding met Noorwegen zo snel mogelijk doch in ieder geval conform het in de aanvraag opgenomen tijdschema aan te leggen. Bedoelde prikkel houdt in dat TenneT een bedrag mag behouden ter grootte van EUR 100.000 per dag dat de kabel vóór 1 januari 2008 operationeel is, maar een bedrag ter grootte van EUR 30.000 per dag dat de kabel na 31 maart 2008 operationeel is aan de veilingopbrengsten moet toevoegen, beide met een maximum van EUR 10 miljoen.

122. De hierboven genoemde uitkeringen zijn onderhavig aan de voorwaarden die zijn vastgelegd in de bijlagen bij dit besluit.

XI. Besluit

123. Gelet op het bovenstaande wijst de directeur DTe de aanvraag toe onder de voorwaarden zoals opgenomen in de bijlagen A en B van dit besluit.

124. Dit besluit wordt bekendgemaakt in de Staatscourant en het wordt geplaatst op de internetpagina van de DTe (www.dte.nl).

Datum: 23 december 2004

De directeur van de Dienst uitvoering en toezicht Energie,
namens deze:

w.g.

Dr. ir. R.A. Hakvoort
Clustermanager Marktinfrastructuur

Tegen dit besluit, dat bekend wordt gemaakt in de Staatscourant, kan degene, die rechtstreeks door dit besluit in zijn belang wordt getroffen, binnen zes weken na de dag van bekendmaking een bezwaarschrift indienen bij de Juridische Dienst van de Nederlandse Mededingingsautoriteit, Postbus 16326, 2500 EB Den Haag.

Bijlage A bij besluit 101783_2-76

BIJLAGE A: VOORWAARDEN

Voorwaarden met betrekking tot de vergoeding van de kosten van de kabel vanuit de veilingopbrengsten en de tijdige ingebruikname daarvan

1. De voor rekening van TenneT komende en in de aanvraag beschreven kosten voor constructie, aanleg en ingebruikname van de in de aanvraag genoemde hoogspanningsverbinding tussen Nederland en Noorwegen (hieronder: de kabel), omvattende zowel de kosten van de kabel, de daarmee noodzakelijkerwijs verbonden installaties alsmede de aansluiting hiervan op het Nederlandse hoogspanningsnet, mogen vanuit de veilingopbrengsten worden vergoed met inachtneming van het hieronder bepaalde.

2. Genoemde vergoeding houdt in dat een bedrag ter grootte van maximaal EUR 318 miljoen, ter dekking van de in de aanvraag genoemde project- en aanlegkosten ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen, de kosten voor de aansluiting van de kabel op het Nederlandse hoogspanningsnet ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen, de kosten verbonden met de overname van de contracten en vergunningen van het B.V. Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen en de kosten van de bouwrente ter grootte van maximaal EUR ■■■ miljoen, door TenneT aan de veilingopbrengsten mogen worden onttrokken op het moment van ingebruikname van de kabel en na activering in de boekhouding van TenneT. Voor vergoeding komen ten hoogste de gerealiseerde kosten in aanmerking. TenneT dient hiervoor een afzonderlijke project-administratie te voeren.

3. Indien de gerealiseerde kosten als bedoeld in randnummer 2 van deze bijlage en door de directeur DTe vast te stellen op basis van een door TenneT te verstrekken projectadministratie met goedkeurende accountantsverklaring van een onafhankelijke accountant, lager uitvallen dan het genoemde bedrag van EUR 318 miljoen, mag TenneT een bedrag aan de veilingopbrengsten onttrekken:
   - ter grootte van de gerealiseerde kosten vermeerderd met EUR 10 miljoen indien de gerealiseerde kosten lager zijn dan EUR 308 miljoen, of
   - ter grootte van EUR 318 miljoen indien de gerealiseerde kosten tussen de EUR 308 miljoen en de EUR 318 miljoen liggen.

4. Indien de gerealiseerde kosten als bedoeld in randnummer 2 van deze bijlage en door de directeur DTe vast te stellen op basis van een door TenneT te verstrekken projectadministratie met goedkeurende accountantsverklaring van een onafhankelijke accountant, hoger uitvallen dan het genoemde bedrag van EUR 318 miljoen, mag TenneT een bedrag aan de veilingopbrengsten onttrekken:
   - ter grootte van de gerealiseerde kosten verminderd met EUR 10 miljoen indien de gerealiseerde kosten hoger zijn dan EUR 328 miljoen, of
   - ter grootte van EUR 318 miljoen indien de gerealiseerde kosten tussen de EUR 318 miljoen en de EUR 328 miljoen liggen.

5. Indien de kabel vóór 1 januari 2008 in gebruik wordt genomen, dan mag TenneT het conform de vorige bepalingen aan de veilingopbrengsten te onttrekken bedrag vermeerderen met EUR 100.000 voor iedere dag die ligt tussen de datum van ingebruikname van de kabel en 1 januari 2008 aan de veilingopbrengsten onttrekken, waarbij deze verhoging maximaal EUR 10 miljoen bedraagt.

6. Indien de kabel na 31 maart 2008 in gebruik wordt genomen, dan wordt het maximale bedrag dat TenneT conform de vorige bepalingen aan de veilingopbrengsten mag onttrekken verminderd met EUR 30.000 voor iedere dag die ligt tussen 31 maart 2008 en de datum van ingebruikname van de kabel, waarbij deze vermindering maximaal EUR 10 miljoen bedraagt.

7. De datum van ingebruikname van de kabel wordt gesteld op de eerste dag van de eerste aaneengesloten periode van zeven kalenderdagen waarin gemiddeld tenminste 600 MW transportcapaciteit op de bij de marktkoppeling betrokken beurzen wordt aangeboden en de transportcapaciteit daadwerkelijk voor marktpartijen beschikbaar is.

8. De gerealiseerde kosten voor bedrijfsvoering van de kabelverbinding, met uitzondering van de kosten van de inkoop van netverliezen, voor de periode vanaf de datum van ingebruikname van de kabel tot en met 31 december 2010 mag TenneT, per kalenderjaar achteraf, een bedrag aan de veilingopbrengsten onttrekken met een maximum van EUR 2,5 miljoen per kalenderjaar gedurende deze periode.

9. TenneT dient met ingang van 1 oktober 2010 jaarlijks aan de directeur DTe als een separaat onderdeel van zijn op artikel 41b van de E-wet gebaseerde tariefvoorstel een voorstel te doen voor de kosten van bedrijfsvoering van de kabelverbinding, met uitzondering van de kosten van de inkoop van netverliezen, in het daaropvolgende kalenderjaar.

Vergoeding ingeval de nominale capaciteit van de kabel minder is dan 700 MW

10. De nominale capaciteit van de kabel wordt door de directeur DTe vastgesteld op basis van een aaneengesloten periode van 8760 uren in het tijdvak vanaf de datum van ingebruikname tot 2 kalenderjaren hierna. De nominale capaciteit wordt berekend door het aantal megawatt transportcapaciteit tussen Nederland en Noorwegen te sommeren dat enerzijds aan marktpartijen beschikbaar komt op de hiertoe in het kader van marktkoppeling bestemde beurs én dat anderzijds daadwerkelijk voor het door marktpartijen gewenste transport ten behoeve van marktpartijen op het betreffende uur beschikbaar is, en deze som te delen door 8376 uren (zijnde 8760 uren vermenigvuldigd met 95,62 %). TenneT geeft binnen twee maanden na het verstrijken van het hiervoor genoemde tijdvak aan over welke aaneengesloten periode de nominale capaciteit bepaald wordt.

11. Indien de nominale capaciteit van de kabel lager is dan 700 MW en voor zover dit niet gerelateerd is aan door de Nederlandse overheid uitgegeven vergunningen voegt TenneT uit eigen middelen binnen één maand na het verstrijken van het in randnummer 10 van deze bijlage genoemde tijdvak een bedrag gelijk aan het verschil tussen 700 MW en de nominale

capaciteit van de kabel vermenigvuldigd met EUR 260.000 per MW met een maximum van EUR 15 miljoen toe aan de veilingopbrengsten.

12. Indien de nominale capaciteit van de kabel hoger is dan 700 MW mag TenneT binnen één maand na het verstrijken van het in randnummer 10 van deze bijlage genoemde tijdvak vanuit de veilingopbrengsten een bedrag gelijk aan het verschil tussen de nominale capaciteit van de kabel en 700 MW vermenigvuldigd met EUR 260.000 per MW met een maximum van EUR 15 miljoen aan zijn eigen middelen toevoegen.

Voorwaarden omvattende een prikkel om de kabel optimaal voor de markt beschikbaar te doen zijn

13. Indien de relatieve beschikbaarheid van de kabel in een kalenderjaar lager is dan 95,62 % van de in randnummer 10 van deze bijlage genoemde nominale capaciteit dan dient TenneT vanuit eigen middelen een bedrag ter grootte van het prikkelbedrag zoals gedefinieerd in de hiernavolgende randnummers aan de veilingopbrengsten toe te voegen.

14. Indien de relatieve beschikbaarheid van de kabel in een kalenderjaar hoger is dan 95,62 % van de in randnummer 10 van deze bijlage genoemde nominale capaciteit dan mag TenneT een bedrag ter grootte van het prikkelbedrag zoals gedefinieerd in de hiernavolgende randnummers inhouden op de veilingopbrengsten van de kabel in het betreffende jaar en deze aan zijn eigen middelen toevoegen.

15. De relatieve beschikbaarheid van de kabel in procenten, uitgaande van de nominale capaciteit van de kabel, wordt berekend door voor alle uren in een kalenderjaar het aantal megawatt transportcapaciteit tussen Nederland en Noorwegen te sommeren dat enerzijds aan marktpartijen beschikbaar komt op de hiertoe in het kader van marktkoppeling bestemde beurs én dat anderzijds daadwerkelijk voor het door marktpartijen gewenste transport ten behoeve van marktpartijen op het betreffende uur beschikbaar is, en deze som te delen door het product van de nominale capaciteit van de kabel en het aantal uren in het betreffende kalenderjaar.

16. Het prikkelbedrag is gelijk aan de absolute waarde van het verschil tussen de relatieve beschikbaarheid van de kabel en 95,62 %, vermenigvuldigd met EUR 400.000 per één procent en met een maximum van EUR 1.200.000 per kalenderjaar.

17. De in randnummers 13 tot en met 16 beschreven regeling omvattende de prikkel gaat in twee kalenderjaren na de datum van ingebruikname van de kabel en is van toepassing tot en met 31 december 2032. Indien de datum van ingang van de in dit randnummer genoemde prikkel niet op 1 januari valt geldt de genoemde regeling voor het eerste kalenderjaar naar evenredigheid van de tijd na inwerkingtreding voor dat kalenderjaar.

18. De verrekening van het prikkelbedrag vindt jaarlijks plaats over het voorafgaande kalenderjaar. TenneT doet daartoe aan de directeur DTe een voorstel voor het te verrekenen bedrag, inclusief onderbouwing en met een goedkeurende accountantsverklaring. TenneT

dient dit voorstel in uiterlijk op 1 februari van elk jaar volgend op het kalenderjaar waarover het prikkelbedrag verrekend wordt.

Force majeure

19. In het geval van force majeure (*'overmacht'*) zullen de volgende voorwaarden gelden.
    a. TenneT is verplicht force majeure bij het intreden hiervan onverwijld schriftelijk aan de directeur DTe te melden.
    b. TenneT is gehouden al hetgeen redelijkerwijs van hem verlangd kan worden om de toestand van force majeure op te heffen en om de gevolgen daarvan te beperken.
    c. In het geval van force majeure inzake de voorwaarden met betrekking tot kosten zullen de verminderingen bedoeld in randnummer 4 van deze bijlage voor het gedeelte dat te wijten is aan de force majeure buiten toepassing blijven.
    d. In het geval van force majeure inzake de voorwaarden met betrekking tot oplevering zullen de verminderingen bedoeld in randnummer 6 van deze bijlage voor het gedeelte dat te wijten is aan de force majeure buiten toepassing blijven.
    e. In geval van force majeure inzake de voorwaarden met betrekking tot bepaling van de nominale capaciteit zullen de verminderingen bedoeld in randnummer 11 van deze bijlage voor het gedeelte dat te wijten is aan de force majeure buiten toepassing blijven.
    f. In het geval van force majeure inzake de voorwaarden met betrekking tot beschikbaarheid zullen de vergoedingsplichten bedoeld in randnummers 13 en 14 van deze bijlage voor het gedeelte dat te wijten is aan de force majeure buiten toepassing blijven.
    g. Indien TenneT de in de randnummers 19 sub a en b van deze bijlage bedoelde voorwaarden niet nakomt, blijft het bepaalde in de randnummers 18 sub c tot en met f van deze bijlage buiten toepassing en zal aldus het in de randnummers 4, 6, 11, 13 en 14 van deze bijlage onverkort gelden.

20. Onder force majeure wordt in ieder geval verstaan:
    - het effect van terroristische aanslagen,
    - het effect van natuurrampen,
    - het effect van oorlogsituaties,
    - het effect van atoomreacties,
    - breuk van de kabel door van buiten komende krachten door scheepsankers en buiten het project vallende aanlegactiviteiten,

    die de aanleg en ingebruikname vertragen of de benutting van de kabel onmogelijk maken.

Voorwaarden met betrekking tot de allocatie van de capaciteit van de kabel en de bestemming van opbrengsten van de kabel

21. TenneT dient voor 1 januari 2006 conform de in artikel 31 en verder van de E-wet omschreven procedure een voorstel in te dienen voor uitbreiding van hoofdstuk 5 van de Netcode en omvattende een regeling voor de bepaling van de capaciteit van de kabel en de toewijzing daarvan aan marktpartijen op basis van marktkoppeling zoals beschreven in de aanvraag. De betreffende regeling dient in werking te kunnen zijn op de datum van ingebruikname van de kabel en tenminste van toepassing te kunnen blijven tot en met 31 december 2032.

22. Tenminste 50 %, zijnde het aan TenneT toekomende gedeelte van alle toekomstige opbrengsten die de kabel genereert, waaronder mede worden verstaan de door veiling of verkoop van transportrechten verkregen opbrengsten, de opbrengsten indien de transportcapaciteit van de kabel op een andere marktconforme wijze aan marktpartijen of beurzen wordt toegewezen, waaronder mede verstaan worden de opbrengsten die gegenereerd worden bij benutting van de kabel via marktkoppeling van één of meer Nederlandse of buitenlandse beurzen, alsmede de opbrengsten die gerelateerd zijn aan verkoop op enigerlei wijze van rechten op toekomstige opbrengsten van de kabel, dienen aan de veilingopbrengsten zoals bedoeld in artikel 31, zesde lid van de E-wet te worden toegevoegd, met uitzondering van het gestelde in de hiernavolgende bepalingen.

23. De kosten voor de inkoop van de netverliezen die aan de benutting van de kabel zijn verbonden mogen jaarlijks vanaf het moment van ingebruikname van de kabel in mindering gebracht worden op de hierboven genoemde opbrengsten.

24. De hierboven genoemde opbrengsten dienen steeds binnen tien werkdagen na het moment van genereren van de betreffende opbrengsten aan de veilingopbrengsten te worden toegevoegd.

Overige voorwaarden

25. Indien op enig moment allocatie van de transportcapaciteit van de kabel aan marktpartijen via marktkoppeling zoals genoemd in randnummer 21 van deze bijlage niet mogelijk is, dient allocatie van de transportcapaciteit op een andere marktconforme wijze plaats te vinden, na voorafgaande goedkeuring door de directeur DTe. De bepalingen van deze bijlage waarin sprake is van marktkoppeling zijn dan van overeenkomstige toepassing voor de andere marktconforme wijze van allocatie van transportcapaciteit.

26. TenneT houdt voor de investering in de kabel een aparte projectadministratie bij. Op deze projectadministratie zijn de accounting regels van toepassing die zijn vastgelegd in bijlage B bij dit besluit. Na aanvang van de werkzaamheden voldoet TenneT halfjaarlijks en binnen twee maanden aan een informatieverzoek van de directeur DTe waarmee hij de gerealiseerde projectkosten aan de directeur DTe overlegt. Het laatste informatieverzoek zal betrekking hebben op de volledige projectkosten van de kabel. De gerealiseerde projectkosten dienen te zijn voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring. DTe zal bij de informatieverzoeken een audit-instructie voegen waarin richtlijnen met betrekking tot de uit te voeren werkzaamheden en de rapportage zijn opgenomen voor de registeraccountant.

27. Het in de deze bijlage genoemde begrip 'gerealiseerde kosten' verkrijgt invulling conform de in bijlage B opgenomen accounting regels.

28. Alle bedragen di e in deze voorwaarden worden genoemd, met uitzondering van de bedragen in de bepalingen met randnummers 2 tot en met 6 van deze bijlage en in de bepalingen met randnummers 11 en 12 van deze bijlage, betreffen reële bedragen op 31 december 2004 die

voor ieder volledig kalenderjaar hierna voor inflatie dienen te worden gecorrigeerd, waarbij de consumentenprijsindex gehanteerd wordt zoals deze in artikel 41b, lid 1 E-wet wordt vermeld.

29. Tot de datum van ingebruikname en activering van de kabel in de boekhouding van TenneT mag geen onttrekking aan de veilingopbrengsten plaatsvinden die ertoe leidt dat een bedrag lager dan EUR 318 miljoen in de veilingopbrengsten beschikbaar blijft voor onttrekkingen op basis van dit besluit.

30. I ndien de veilingopbrengsten op de datum van ingebruikname en activering van de kabel in de boekhouding van TenneT onvoldoende zijn om de onttrekking ineens en geheel te doen plaatsvinden, zal het in de veilingopbrengsten beschikbare bedrag ineens en geheel worden onttrokken en worden alle toekomstige veilingopbrengsten direct benut om het restant te onttrekken totdat het in randnummer 2 genoemde bedrag volledig is onttrokken.

Bijlage B bij besluit 101783_2-76

BIJLAGE B: ACCOUNTING REGELS

1. In deze bijlage worden de accounting regels vastgelegd voor de projectadministratie van de kabel. Deze accounting regels zijn van toepassing bij het rapporteren van de projectadministratie inzake het materieel vast actief "de kabel" aan de directeur DTe. Op basis van de projectadministratie wordt de afwijking met het door de directeur DTe vastgestelde budget voor de investering vastgesteld. De projectadministratie wordt telkens binnen twee maanden na ontvangst van het informatieverzoek van de directeur DTe, inclusief goedkeurende accountantsverklaring, aan de directeur DTe verstrekt.

2. Voor vergoeding vanuit de veilingopbrengsten komen alleen die kosten in aanmerking die aan de richtlijnen voor ondermeer activering en waardering uit deze bijlage voldoen. Deze kosten worden in bijlage A van dit besluit aangeduid met de term 'gerealiseerde kosten'.

In aanmerking te nemen beginselen

3. Bij het opstellen van de projectadministratie neemt TenneT de in Nederland algemeen aanvaarde beginselen voor de financiële verslaggeving in acht. Hierbij wordt ondermeer gedoeld op het toerekenings- en causaliteitsbeginsel.

4. De prijs voor geleverde goederen en diensten van groepsmaatschappijen is gebaseerd op het *arm's length* beginsel. Toepassing is gebaseerd op een vergelijking van de voorwaarden van een transactie tussen gelieerde ondernemingen met de voorwaarden van een transactie tussen onafhankelijke ondernemingen. De vergoeding die voor een goed of dienst in rekening wordt gebracht is een weerspiegeling van de uitgeoefende functies, rekening houdend met de gebruikte activa en de gelopen risico's.

5. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de projectadministratie verwerkt tegen de gerealiseerde kosten.

6. Kosten die TenneT opvoert in de projectadministratie van de kabel worden/zijn niet opgenomen in andere informatieverzoeken van de directeur DTe.

Criteria activering

7. Een actief wordt gedefinieerd als een uit gebeurtenissen in het verleden voortgekomen middel, waarover TenneT de beschikkingsmacht heeft en waaruit in de toekomst naar verwachting economische voordelen zullen vloeien. Tevens moet voldaan zijn aan de voorwaarde dat de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

8. Wanneer in deze accounting regels gesproken wordt over activa wordt enkel en alleen gedoeld op activa die aangewend worden voor de uitvoering van de activiteiten verbonden met de aanleg en ingebruikname van de kabel.

9. Onder materiële vaste activa worden verstaan materiële vaste activa die bestemd zijn om de uitoefening van de werkzaamheden van TenneT duurzaam te dienen. Voor de bepaling hetgeen tot de materiële vaste activa dient te worden gerekend, dient niet het juridische, maar het economische eigendom doorslaggevend te zijn.

10. Activa in bestelling worden niet geactiveerd, tenzij het de investeringskosten betreft van de voltooiing van een reeds in bedrijf gesteld actief.

11. Kosten in direct verband met toekomstig groot onderhoud worden niet geactiveerd, maar in de toekomst in één keer ten laste van de operationele kosten gebracht.

12. Activering vindt plaats op de eerste van de maand volgend op de maand van ingebruikname van het actief.

Waardering

13. Materiële vaste activa dienen te worden gewaardeerd op basis van historische kosten vanaf het moment dat aan de criteria voor activering is voldaan, zoals opgenomen in deze bijlage.

14. Onder historische kosten wordt in deze bijlage de interne vervaardigingprijs van de kabel verstaan.

15. De interne vervaardigingsprijs omvat:
    - directe kosten,
    - indirecte kosten, en
    - rente.

16. Kosten worden als direct aangemerkt wanneer een aantoonbare causaliteit aanwezig is tussen deze kosten en de kabel. De volgende categorieën worden onderscheiden:
    - materialen,
    - interne uren, en
    - diensten derden.

17. De kosten van materialen en diensten van derden worden opgenomen tegen inkoopprijs en bijkomende kosten exclusief een interne winstopslag.

18. De kosten van interne uren als onderdeel van de vervaardigingsprijs zijn gebaseerd op een intern uurtarief exclusief een winstopslag. Het intern uurtarief bestaat uitsluitend uit de directe personeelslasten, zijnde brutosalarissen, werkgeverslasten en overige directe personeelskosten.

19. Indirecte kosten kunnen worden toegerekend aan het vast actief. De volgende criteria dienen hierbij in acht te worden genomen:

- consistente wijze van berekenen en toerekenen. Van de wijze van berekenen en toerekenen van de indirecte kosten mag, in het geval de wijziging significant en materieel is, niet worden afgeweken zonder voorafgaande toestemming van de directeur DTe.
- toepassing van het begrip 'causaliteit'. Indirecte kosten kunnen met behulp van een verdeelsleutel worden toegerekend aan een vast actief. Een verdeelsleutel is gebaseerd op een aantoonbare causaliteit tussen de hoogte en de aard van de toegerekende indirecte kosten en het vast actief; en
- transparantie. Inzicht dient te bestaan in onder andere de toegepaste verdeelsleutel, het totaal van indirecte kosten en calculaties.

20. De in enig boekjaar verantwoorde indirecte geactiveerde kosten bedragen maximaal 15 procent van het totale bedrag aan geactiveerde kosten van de kabel in dat jaar.

21. Per ultimo boekjaar wordt een bouwrente geactiveerd ter hoogte van de voor TenneT vastgestelde nominale WACC vermenigvuldigd met de gemiddelde projectkosten over het afgelopen jaar exclusief eerder geactiveerde bouwrente.

22. Van derden ontvangen bijdragen worden in mindering gebracht op de geactiveerde kosten.

Afschrijving

23. De opgenomen afschrijvingen hebben betrekking op de kabel.

24. Afschrijvingen worden berekend vanaf de eerste van de maand volgend op de maand van ingebruikname van het actief.

25. Afschrijvingen worden berekend met behulp van een lineaire afschrijvingsmethode over de historische kosten en een restwaarde van nihil.

26. Voor de bepaling van de levensduur wordt een periode van 25 jaar aangehouden.

27. Over grond wordt niet afgeschreven.